

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Датум 27.5.2022.

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију

Одлуком Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду број 1487/1, на шестој електронској седници одржаној 20. априла 2022. године, образована је комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је Сања Рафаиловић предала под насловом „Елементи популарне културе у драмском стваралаштву Харолда Пинтера“.

Састав комисије:

1. др Владислава Гордић Петковић, редовни професор енглеске и америчке књижевности, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, изабрана 2008. године

2. др Зоран Пауновић, редовни професор енглеске књижевности, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду и Филолошки факултет Универзитета у Београду, изабран 2006. Године

3. др Наташа Шофранац, Филолошки факултет Универзитета у Београду, доцент енглеске књижевности, изабрана 2015. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Сања Рафаиловић (рођена Анђелић), рођена је 18.07.1969. године. 1993. године дипломирала је на Катедри за енглески језик и књижевност, на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду и стекла звање дипломираног професора енглеског језика и књижевности. 2003. године, у Новом Саду, положила је стручни испит и стекла звање самосталног судског тумача за енглески језик. Од 2003. године до данас ради у Београду, у XIII београдској гимназији, као професор енглеског језика.

Као самостални преводилац, са енглеског језика на српски језик и обратно, превођењем се професионално бави од 1993. године. 2013. године уписала је докторске академске студије на Катедри за англистику, модул књижевност, на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Испите на докторским студијама положила је са просечном оценом 9,5.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Елементи популарне културе у драмском стваралаштву Харолда Пинтера“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Сање Рафаиловић под насловом „Елементи популарне културе у драмском стваралаштву Харолда Пинтера“ обухвата 150 компјутерски штампаних страница, са осам поглавља и библиографијом која броји 52 јединице: Увод, 1. Дефинисање популарне културе, 2. Дефинисање елемената популарне културе, 3. Харолд Пинтер, 4. Конзумеризам и контрола, 5. Задовољства и друштвене формације, 6. Идентитет и језичко изражавање.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Увод даје историјску, друштвену и културолошку подлогу за поглавља која следе. Индустијска револуција, развој капитализма као система експлоатације људског рада, потрошачко друштво и његов систем вредности. Најављује се детаљнија теоријска поставка и контекст, пре свега у идејама Џона Сторија и Џона Фиска, који формулишу однос популарне културе и модерног капиталистичког друштва, односно, идеју да се популарна култура увек идентификује и развија као реакција на владајућу структуру моћи. Генеза и развој популарне културе сагледава се кроз анализу хиперпотрошачког друштва Жила Липоветског.

Прво поглавље даје дефиниције појма културе кроз пет приступа питању идеологије. Закључак је да је појам културе, иако се првобитно односио на културу обраде земље, временом добио метафизичко својство културе обраде духа (култура аними), уткао се у човекову личност и постао неодвојив чинилац друштвене стварности.

Друго поглавље бави се појмом потом популарне културе као друштвеног феномена који се временом мења, раслојава, па је немогуће дати трајну, статичну дефиницију. Ауторка наводи шест дефиниција популарне културе Џона Сторија, елаборирајући потом теме народне, масовне и високе културе. Неизоставан чинилац као одредница популарне културе, поред нечега што је доминантно у друштву, је класна свест, као и питање идентитета.

У трећем поглављу ауторка детаљно представља фигуру Харолда Пинтера и његову улогу не само у драмској књижевности и позоришној уметности, него и целом друштву, култури изнад које се апстраховао и, метатеатарским умећем, приказао је друштво у коме живи у културу у којој ствара Један је од ретких, како је рекао који је променио ток позоришта и добио сопствени придев – Pinteresque (пинтеровски). Потом је представљено седам Пинтерових драма, написаних у распону од четири деценије: Кухињски лифт (1957); Рођенданска забава (1957); Настојник (1959); Повратак (1964); Ничија земља (1974); Издаја (1978) и Прослава (1999). Поменуте драме, наводи ауторка, „прожима специфичан Пинтеров драмски израз, који се огледа у следећим елементима: радња се одвија у ограниченом простору, радња је минимална,

међу ликовима се одвија борба за надмоћ, значења су нејасна, дијалози су криптични, непредвидиви, аутентични и представљају реално изражавање свакодневног језичког дискурса, честе су паузе и тишина, ликови су реалистични у начину реаговања и понашања, али су и даље тајанствени, публика никада није сигурна одакле потичу ликови и који су њихови мотиви, изолованост ликова је наглашена и они се боје да

покажу своју индивидуалност да је не би изгубили, обрти су неочекивани, „уништење појединца“ исказује како се модеран човек бори са светом који га окружује, прихвата га, али му и даље пружа отпор, одражавају се тензије, тескоба, стрепња и ставови савременог човека.“

Четврто поглавље обрађује теме драма из претходног поглавља – капитализам, економију и конзумеризам. Односи доминације и моћи, класних разлика и вредности, виде се у ценама хране и осталих свакодневних потрепштина, уз комерцијализацију живота којим доминирају брендови, рекламе и популарни медијски садржаји.

Пето поглавље Пинтерове ликове посматра у контексту културе тела и задовољства. Потрошачко друштво је акценат ставило на хедонизам, а он рађа самодовољност, нарцисоидност, себичност. Популарна култура, у смислу у коме је објашњава Фиск, јавља се као реакција припадника подређених група на идеологију владајућих сила. Припадници потчињених група креирају популарну културу тако што стварају сопствена значења културне робе која им је понуђена. Они проналазе различита задовољства у конзумирању и тумачењу дате културне грађе и тиме стварају сопствени културни простор који је одвојен од оног који нуде силе доминације.

Шесто поглавље посвећено је питању идентитета и језичком изражавању. Ауторка закључује да су Протагонисти драмских дела Харолда Пинтера припадници белачке популације савременог капиталистичког друштва у Енглеској. Они припадају различитим миљеима и класним групама, од најнижих до највиших, од социјално одбачених до уважених. Разматрајући

социокултурни контекст уочава се да Пинтер не поставља експлицитно у први план социјалну припадност својих протагониста, већ се усредсређује на онтолошки аспект човековог бивствовања, на човека кога значајно дефинише израз који Хајдегер користи у спису Битак и време (Не-бити-код-куће). У смислу Хајдегеровог промишљања о бивствовању, савремени човек се огледа у властитом доживљавању отуђеног света који га окружује, чиме и сам бива отуђен од свог битка. Пинтерови протагонисти, у савременом друштву не проналазе никакво референтно полазиште према коме би одредили властите идентитете и дефинисали животне путеве. Они пролазе кроз низ недефинисаних ситуација у замагљеној дисторзији реалности коју им намећу силе доминације, а која им умањује перцепцију и онемогућава сагледавање суштства. Утемељена традиционална етичка схватања морала, односно онога што се сматра добрим, како у деловању, тако и у поимању, у супротности су са вредносним системима Пинтерових протагониста који су истргнути и померени из културног естаблишмента и растрзани у савременом свету плуралних идентитета.

Закључак истиче пут поимања Пинтерових дела од потпуног нераздевања до Нобелове награде. Временом се уочавају дубље диманзије, те су теорије апсурда и постмодернистичка тумачења у великој мери обухватила подробније посматрање и изучавање Пинтерових дела. Разматрање дистинкција у односу на апсурд проширило је семантичку мрежу и мимо свега сагледан је потпуно нови, аутентичан Пинтеров израз паузе и тишине, његов преокрет, минималистичка сцена, атмосфера претње, комичност, сатира, поигравање сећањем и историјом догађаја, лингвистичка виртуозност натурализације говора, као и свеукупна специфичност његове драмске стратегије. Уочавају се нови елементи у разумевању Пинтерових протагониста, припадника различитих друштвених слојева, који се не препуштају апатично следу животних догађаја, нити се отворено боре за боље сутра, већ популарним стратегијама покушавају дасачувају властиту аутономију. Синхронизитет са ауторима драма о „гневним младим људима“ и свакодневици генерација после Другог светског рата помогао је да Пинтер постане прихваћен, протумачен и „дешифрован“ и по дубљим кодовима. Ауторка закључује да „Пинтерови драмски јунаци у потрошачкој култури у великој мери одражавају аутентичне хиперпотрошаче савременог доба. Да би задовољили своје материјално-функционалне (храна, одећа) и семиотичко културне (медији, језик) потребе, они су окренути куповини од ситних украсних реплика до намештаја и станова. Популарни медији кроз различите рекламе, брендове, популарне текстове различитог садржаја обликују свест како савременог човека, тако и Пинтерових протагониста у оно што јесу – људи који властиту вредност мере у односу на материјално обиље.“

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

- „Популарна култура у формације друштвеног повезивања драмских ликова Харолда Пинтера“, часопис Липар, 2022. DOI 10.46793/LIPAR77.099R (стр. 99-121),

- „POPULAR CULTURE: PINTER'S DRAMA CHARACTERS IN THE CULTURE OF BODY AND PLEASURE“, прихваћен за објаву, часопис ДРУШТВЕНИ ХОРИЗОНТИ/SOCIAL HORIZONS, Факултет друштвених наука у Београду (Вол. 2, бр.3, јун 2022).

Циљ истраживања био је анализа драмског опуса Харолда Пинтера из перспективе популарне културе, у смислу давања одговора на следећа питања: Да ли је Харолд Пинтер писац популарне културе и у којој мери? Да ли он својим стваралаштвом пружа герилски отпор владајућој идеологији или је само још један облик њеног деловања? Да ли и у којој мери протагонисте Пинтерових драма покрећу бунтовне силе популарне културе, у смислу у којима их дефинише Џон Фиск? Да ли Пинтер у потрази за истином досеже њен смисао, или га губи у противуречностима савременог друштва?

Да ли је Пинтерова истина ослобађајућа или субверзивна? Да ли Пинтерови преокрети представљају отпор и подривање друштвене контроле, односно друштвених правила која организују свакодневни живот и управљају смислом који у њима стварамо, или су њен саставни део? Да ли Пинтер у својим драмама, попут Бахтиновог карневалистичког ослобађања свести, указује на пут ослобађања свести појединца од друштвених стега, представљајући живот као карневал у коме се индивидуални пориви исказују кршењем друштвених категорија, или, управо супротно, указује да усвајањем елемената популарне културе појединац остаје у служби хегемонистичке идеологије?

Крајњи циљ истраживања јесте одговор на питање: како се популарна култура преплиће са Пинтеровом „истином“ у модерном друштву, и у којој мери формирају једна другу?

Очекивани резултат истраживања је приказивање драмског опуса Харолда Пинтера у светлу популарне културе. Такође, препознавање и потврђивање доминантних елемената популарне културе и њихова заступљеност у драмском стваралаштву Харолда Пинтера.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је темељно обрадила примарну и секундарну литературу, да би се потом посветила компаративној анализи предметних дела, утврђивању заједничких именилаца и општих места код свих седам драма. Њихова улога разматрана је у ширем контексту класних, политичких и родних односа. На захтевни задатак обраде опуса аутора какав је Пинтер, са наглашеним друштвеним ангажманом и левичарским опредељењем, ауторка је одговорила прегледом књижевне критике и друштвених теорија којима се објашњавају појаве и тенденције друге половине XX века. Аналитичко-синтетички метод омогућио је јасан преглед и излагање резултата, који су, захваљујући умећу кандидаткиње да систематизује знање и проблематизује релевантна питања, уз импресионистички печат, дали јасну слику о животу средње класе у Енглеској друге половине XX века, као универзалан прототип потрошачког друштва свуда у свету. Лични афинитети, баш као и код аутора драма, дају снажан печат овој анализи и саставни су део приступа. Можемо рећи да је свака Пинтерова драма – став, баш као и његов целокупан опус. Исто тако, и ова дисертација је став, аутентичан и аргументован.

IX ПРЕДЛОГ

На основу свега изнетог, Комисија закључује да је дисертација кандидаткиње Сање Рафаиловић својом сложеностју, актуелношћу и значајем за студије у области енглеске књижевности и популарне културе, вредан допринос. Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да ову докторску дисертацију прихвати, а кандидаткињи Сањи Рафаиловић одобри приступ усменој одбрани рада.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1.

2.

3.